
--Excelsior o el temps escrit, per Biel Mesquida. Empúries.
Barcelona, 1995.

-

El primer déu-vos-guard funciona amb l'efecte d'un cop de pedra a la consciència del lector. El novel·lista es disfressa amb la veu obscura de Jaime Gil de Biedma i avisa, des del frontispici mateix, que quien por placer no lea, que no me lea. I tot seguit comença la festa, la gresca del viatge, l'aventura de solcar un mar de sorpreses que són pura meravella del ritme, del sentit precís i amorosit del mot, amb una llengua que mastegues de saborosa i amb l'artefacte de la metàfora que salta al punt de cada revolt o t'espera, còmplice i fent l'ullet des de la cantonada amable de la tradició narrativa que la nodreix.

En literatura, no hi ha altra justificació fora de la qualitat. Per això mateix Excelsior o el temps viscut no necessita el suport de cap padrí i s'apuntala sola com una mostra singular, i en alguns aspectes única, de la narrativa catalana actual. S'afilera més en el solc de les narracions de Doi (1990), que no pas en la radicalitat transgressora de L'adolescent de sal (1975), i enllà de l'estricta lluminositat formal, la novel·la s'arma amb braó propi per la diversitat de mirades que hi conflueixen.

El primer esguard s'obre camí per les pàgines iniciàtiques d'un Quadern d'argent que, a mesura que es transiten i al marge de ser mirall de quotidianitat, deixen un rastre de papers personals, de reflexions sobre la dificultat d'escriure i el testimoni d'una íntima baralla amb l'estil. Es un camí clar, damunt del qual s'endivina, en

atapeïda síntesi o en llambregada de conjunt, l'ombra poderosa de Josep Pla i els tràfecs d'El quadern gris. Al costat del dietari, vora mateix de les neguitoses vivències d'un al·lot que vol aprendre a escriure, que febreja enamorat pel cos d'un amic i que odia qualsevol rastre de record del pare, s'hi fa present la realitat de la mort, la força fosca del regne de Tànatos i la segona realitat d'un món mític i de tirada primitiva. El lector sap que pot rastrejar-hi el segon homenatge de Biel Mesquida, el que s'enfila pel lluc potser més intens i misteriós de Mercè Rodoreda, el de La mort i la primavera. I més endavant, quan l'afany de llegir progressa adelerat, regraciant els cops de força del narrador i la bondat del seu estil, apareix tot d'una Mrs. Seymour, escapada, vint-i-cinc anys enrere de les boires del comtat de Blakland, molt a prop d'Edimburg. Tibes el fil i surt el darrer eix del conjunt, deutor de Llorenç Villalonga i de Desenllaç a Montlleó.

Amb la mirada atenta a aquest tercet que sintetitza les millors virtuts de la pròpia tradició contemporània, Biel Mesquida ens ofereix una obra nova, singular i sobretot bella, Excelsior o el temps escrit.

--"Temps Obert" de Manuel de Pedrolo entre les dues cultures, per Antoni Munné-Jordà. Natan Estudis. Ajuntament de Tàrrrega, 1995.

--

L'assaig d'Antoni Munné-Jordà sobre el Temps Obert de Manuel de Pedrolo és un estudi documentat i clar, malauradament condemnat abans de néixer a causa de l'edició institucional que se n'ha fet. El dia que les administracions hagin assumit que la seva funció no és editar

llibres, demanarem que es descordin arreu els campanars i que les campanes volin tocant a festa. Un llibre que no es distribueix és un llibre inexistent, i aquest és el problema de l'estudi d'Antoni Munné-Jordà: haver entrat, just sortir de la impremta, en la categoria dels llibres sense presència física i pública. Amb menys cabals dels que l'Ajuntament de Tàrrrega ha emprat editant-lo se n'hauria pogut fer una obra viva, present a les llibreries i útil als qui estimen l'obra de Manuel de Pedrolo o miren d'estar al cas de les novetats en forma d'estudis sobre literatura catalana contemporània. Només calia posar-se d'acord amb una editorial, ajudar-la si feia el cas i fer rodar el text entre els mecanismes convencionals del món de l'edició.

A "Temps Obert" de Manuel de Pedrolo entre les dues cultures, Antoni Munné-Jordà analitza el cicle més important, ambiciós i per força inacabat de la novel·lística pedroliana. D'haver-lo pogut encarar sencer hauria comportat la redacció de prop d'un centenar de novel·les perquè l'autor partia de la possibilitat de novel·lar diferents situacions després d'un bombardeig, al barri de Gràcia, durant la Guerra Civil Espanyola. Podia passar, en el marc d'una determinada família, que la casa on vivien hagués estat afectada o no per les bombes i, per tant, que hi trobessin la mort, o no, un o diferents membres de la família. Segons el resultat inicial sorgien diferents línies de nissaga narrativa que, comptant només a partir d'una doble possibilitat en cada situació, donava -segons el mateix Pedrolo- vuitanta-set novel·les. El projecte, però, queda estroncat en la segona fase i reduït a les onze novel·les que conformen la realitat del Temps Obert: nou per al primer estadi i dos per al

segon.

El llibre d'A. Munné-Jordà té l'encert de posar ordre analític al cicle, sap servir-lo amb notòria claredat i eficàcia, i presenta, de passada, un Manuel de Pedrolo en l'òrbita d'una cultura científica i sempre atent a les més noves especulacions del món tècnic i de la ciència. Era a l'aguait per tal d'aplicar-les com a concepte o bé introduir-les com a debat en el mateix corpus de la seva novel·lística.

--Si un matí d'estiu un nen, per Roberto Cotroneo. Traducció de Joan Casas. Edicions 62. Barcelona, 1995.

--
Roberto Cotroneo (1961) és responsable de les pàgines de cultura de la revista "L'Espresso" i oriünd de la mateixa ciutat d'Alessandria, al Piemont, d'on és fill Umberto Eco. En l'assaig Si un matí d'estiu un nen ens serveix un àpat d'alta eficàcia didàctica i una de les apostes més intel·ligents que s'hagin fet mai al servei dels bons llibres i de la lectura. Com a crític professional en exercici, Roberto Cotroneo sap que hi ha lectures d'obligació que s'obliden aviat i altres que esdevenen essencials, i a les quals hom va tornant tot al llarg de la vida. D'aquestes darreres, Roberto Cotroneo n'ha fet una tria restringida -només cinc referències, tres de narrativa i dos poemes- per explicar, en forma epistolar -Carta al meu fill sobre l'amor als llibres- que la bona literatura dóna resposta a temes fonamentals de la vida i recull les inquietuds recurrents de l'existència humana. L'assaig s'arreglera deutor d'Italo Calvino, de Jorge Luis Borges i d'Umberto Eco, entre altres, i a les pàgines de cloenda s'hi explica una bella faula, on un ancià

fa avinent de quina manera la paraula es transformà en escriptura. L'acció s'esdevé en un castell de paper i el lector intueix que el fabulador és Jorge Luis Borges. La certesa arriba quan la faula s'arrodoneix amb una intervenció dels personatges de ficció i Jorge de Burgos, el monjo cec d'El nom de la rosa, s'adreça al franciscà Guillem de Baskerville amb una coneguda frase borgiana: vós prou sabeu que totes les coses del món condueixen a una citació o a un llibre.

Els títols i temes de la tria de Roberto Cotroneo són L'illa del tresor, de Robert Louis Stevenson (un viatge d'iniciació a la vida), El vigilant en el camp de sègol, de J.D. Salinger (presentada com a novel·la de la formació, **bildungsroman**, i per la importància de la transgressió), dos poemes de T.S. Eliot, de La terra gastada (que es comenten i s'encaren a altres poemes i obres de teatre) i El malaguanyat, de Thomas Bernhard, com a estricta i alhora complexa exemplificació del talent. En conjunt, doncs, un llibre absolutament recomanable, útil per a iniciar-se en el gust de la lectura i, de passada, entendre una mica més bé el món.

--
El Cànon Occidental, per Harold Bloom. Traducció i notes de Lluís Comes i Arderiu. Columna. Barcelona, 1996.

--

Professor d'Humanitats a la Universitat de Yale i de Filologia Anglesa a la de Nova York, Harold Bloom és un crític literari apassionat, un tipus enciclopèdic i d'enorme capacitat lectora, i un dels homes de lletres més armats de lucidesa dins del singular, i sovint caòtic, món universitari nord-americà. A El Cànon Occidental ha tingut el coratge d'establir, amb una tria de vint-i-sis autors,

un repertori ideal de la tradició literària occidental i la gosadia d'argumentar que el valor de referència de la tria responia a criteris de percepció estètica. Per això la llista que ha establert té la voluntat d'esdevenir una mena d'imatge estable i d'opinió comuna de la tradició literària occidental.

De tota manera, ni l'autor és un crític innocent, ni El Canon Occidental és, només, una síntesi de saviesa lectora. El llibre, com era previsible, ha tingut una recepció polèmica i ha patit el xàfec d'una autèntica pedregada crítica, sobretot del món universitari nord-americà. I és així per raons diverses, una de les quals és que el mateix Blomm ha buscat la distància curta en el combat previsible i s'ha referit als corrents crítics contemporanis (feministes, marxistes, lacanians, neohistoricistes, deconstructivistes i semioticians), aplegant-los en un únic terme d'Escola del Ressentiment.

Vist des d'una perspectiva més tranquil·la com pot ser, ara per ara, l'europea, aquest **Canon Occidental** es presenta com un testament tan discutible com es vulgui, però alhora ple de validesa si es mira a grans trets. Els vint-i-sis autors seleccionats són segurament els que han de ser (i la llista podria ser més llarga, és clar) i també sembla correcta la classificació i el tractament històric de les quatre edats proposades: teocràtica, aristocràtica, democràtica i caòtica. Ara bé, enllà de les llistes de la polèmica i del **hit parade** d'autors i obres eminents, el darrer llibre de Blomm és sobretot un viatge saborós i apassionat, amè i intel·ligent, per les fites fonamentals de la literatura de tradició europea. De Dante fins a Kafka i Borges, i amb Shakespeare sempre com a eix i **omfalòs** d'aquest

món.

--
Obra lírica, per Josep Junyent i Rafart. Edició a cura de Lluís Calderer, Ernest Maruny i Josep M. Massegú. Columna. Barcelona, 1995.

--

L'eclesiàstic vigatà Josep Junyent i Rafart (1930-1993) havia donat mostres de la seva poesia en el tast puntual d'antologies col·lectives com Estudiants de Vic, 1951, Quarta Antologia Poètica Universitària (1955) i Antologia de sacerdots poetes (1975), entre altres. I encara que conreà de manera sistemàtica la poesia, no la féu conèixer en públic i s'acostumà a mantenir una actitud reservada i de discreció respecte del propi treball líric. Tot i això, contestà l'enquesta de Grau i Collell per a l'Antologia de sacerdots poetes i hi definí la creació poètica com la manera d'arribar a cristal·litzar un pensament-imatge en un determinat "modus" de llengua. I això, com un progrés a partir del valor literal-material, de modulació lingüística de comunicació, travada orgànicament en un context i en un "pathos", fins a un resultat inatacable d'immediatesa semàntica.

Després de la seva mort, els marmessors que mossèn Junyent havia nomenat perquè tinguessin cura dels seus papers sobre literatura i art es trobaren amb una sèrie d'obres obertes i organitzades des d'una perspectiva temàtica. El poeta havia obert el solc de camins complementaris i bona part dels llibres no tanquen cicles cronològics, sinó que s'arregleren a esperar la suma en el temps de noves peces que en signin el complement. Així ho falquen les acotacions cronològiques i la mateixa matèria que s'hi desenvolupa: El xiprer contraclaror (1952-1967), Ventall de randes (Versos de to

menor) (1948-1966), Angel d'un dia, rossinyol (1954-1985), Estàtues antigues (1953-1966), Cua de garsa (1963-1964), De les quatre estacions (1958-1969) i Sonets d'espera (1969-1973). El volum s'arrodoneix amb les versions que mossèn Junyent féu de la poesia de Leopardi, Goethe, Hölderlin, Trakl, Rilke i Wordsworth; una selecció que indica la mena d'aigua subterrània que nodreix la poesia de Josep Junyent i Rafart: el fil d'una doble tradició romàntica i alemanya, al costat d'una soca essencial de poesia religiosa. Segurament per aquest doble motiu, les mostres primerenques del poeta vigatà agradaven molt a Carles Riba.

Isidor Cònsul